

"וזכרת את ה' אלוקיך"

[יציאת מצרים ואזהרת 'כחי ועוצם ידי']

הרב אברהם שיף

אמרה תורה (דברים ח')

"השמר לך פן תשכח את ה' אלוקיך לבלתי שמור מצוותיו ומשפטיו וחקותיו אשר אנכי מצוך היום. פן תאכל ושבעת ובתים טובים תבנה וישבת. ובקרך וצאנך ירביון וכסף וזהב ירבה לך, וכל אשר לך ירבה. ורם ללבך, ושכחת את ה' אלוקיך המוציאך מארץ מצרים מבית עבדים. המוליך במדבר הגדול והנורא נחש שרף ועקרב וצמאון אשר אין מים, המוציא לך מים מצור החלמיש. המאכלך מן המדבר אשר לא ידעון אבותיך למען ענתך ולמען נסתך להיטבך באחריתך. ואמרת בלבך, כחי ועוצם ידי עשה לי את החיל הזה. וזכרת את ה' אלוקיך כי הוא הנותן לך כח לעשות חיל, למען הקים את בריתו אשר נשבע לאבותיך ביום הזה."

פרשה זו באה בפשטות להזהיר את האדם מהנטייה הטבעית לתלות את הצלחותיו בכוחו וכשרונותיו, אשר מביאה לכפירה והכחשת האמת אשר השי"ת לבדו הוא עושה ומעשה את כל המעשים. ויש להתבונן בכמה נקודות שיש לעמוד בהן:

א, התורה מעמידה את העוול על כך שישכח את ה' אלוקיך המוציאך מארץ מצרים, וממשיכה לפרט את ההנהגות הניסיות שהיו במדבר. וקצת צ"ע, דלכאורה עיקר העוול הוא שלא זוכר את האמת שהשי"ת מנהיג את כל הבריאה, וזה לכאורה לא כל כך מודגש. ואמנם יציאת מצרים עצמה הרי היא הראיה והאות לכך שה' עושה את כל המעשים, אבל פירוטם של שאר ניסי המדבר, אומר דרשני.

ואם תאמר שהכוונה שיש כאן עוול של כפיות טובה, אשר ה' כל כך היטיב עמך וכיצד אתה כופר בו, יש קצת מקום להקשות ממה שנכנס כאן 'למען ענותך', אשר אמנם ודאי הוא הטבה, אבל לכאורה פחות מתאים כאשר באים לדרוש הכרת הטוב פשוטה.

ואם תאמר שהכוונה היא להראות שבזמן יציאת מצרים והליכת המדבר הרי לא מעשיך האם שהביאו את ההצלחה, וכיצד כעת אתה מייחס את הצלחותיך לעצמך, יש להקשות דלכאורה אין זו ראייה גמורה. דאז אמנם היו תלויים בטובו של השי"ת, אבל כעת נראה לאדם שאכן מעשיו הם שמביאים את ההצלחה. והיכן היא הפירכא לכך מניסי המדבר.

סוף דבר, יש כאן הדגשה שהשכחה היא של ה' אלוקיך' אשר הוציאך ממצרים ונהלך במדבר, והעניין צריך ביאור.

ב, המסקנא אליה מצווה התורה שצריך להגיע האדם: 'וזכרת את ה' אלוקיך, כי הוא הנותן לך כח לעשות חיל, למען הקים את בריתו אשר נשבע לאבותיך ביום הזה'. וצריך עיון - דהרי עיקר ההדגשה היא להאמין שהכל מאיתו יתברך, וכיצד נכנס כאן בתוך עצם ההכרה אשר האדם צריך להכיר, גם המטרה של 'למען הקים את בריתו', אשר לכאורה אינה שייכת לעצם העניין.

והנראה פשוט, שנקודת העוול שבאמירת 'כחי ועוצם ידי' אינה רק כפירה גרידא בשליטת השי"ת בעולמו, אלא בהתעלמות מהמהלך שהשי"ת מוביל בעולמו לאורך כל שנות עולם - הבחירה בעם ישראל ולקייחתי להיות עם ה' אשר על ידו מתקדם העולם במשך כל שנותיו, למטרת התיקון השלם של גילוי מלכותו יתברך.

ומשל למה הדבר דומה, לאב שטורח סביב בנו אהובו בכל מיני טרחות, ותמיד דואג דאגות גדולות לכל צרכיו הרוחניים והגשמיים בשלמות הראויה ביותר. וכאשר מגיע עת כלולותיו, לא נח לא שקט להכין לו את כל צרכיו. וכאשר לאחר חתונתו מוצא הבן בכיס מעילו ארנק תפוח במזמונים משל אביו, חושב לעצמו: איזה

מקרה מוצלח, איכשהו נכנס הכסף לכיס מעילי. וודאי שאבי היה מוכן שאשתמש בו אם היה יודע. וכאשר מספר לאביו על המקרה המוצלח גוער בו אביו ואומר לו: 'בני אהובי, כיצד לא תשכיל להבין שאני הוא שהכנסתי את הארנק לתוך מעילך בכוונה תחילה. הרי רואה אותה כיצד מאז ועד היום דואג אני ללא הפסקה לכל צרכיך, וכך גם כאן - היית צריך להבין בפשטות שמציאות הארנק במעיל מהווה המשך ישיר לכל דאגותי אליך. אני הוא שהכנסתי את הארנק למעיל מתוך אהבתי הנצחית אליך ודאגתי לרווחתך וצרכיך.'

וכך ממש אומר השי"ת לבניו אהוביו: גם אם כעת ההצלחה מגיעה על ידי מעשיך וכישוריך - הרי צריך אתה להבין שאין כאן מקרה שבדיוק אתה הוא המוצלח והמוכשר, אלא יש כאן המשך ישיר לכל המהלך של בחירת ה' בך ואהבתו אליך, וכשם שהוציאך ממצרים ודאג במדבר לכל צרכיך, כך בדיוק דאג השי"ת לתת לך כעת את הכישורים המיוחדים ואת כל האמצעים שביאו להצלחתך, מתוך אותה מטרה - הברית עם האבות לבחור בזרעם אחריהם בחירה עולמית.

אמור מעתה: עיקר אזהרת התורה - אל תהיה כפוי טובה, תבין שה' הוא שמביא את הצלחותיך - והכל למטרה והתהליך שמוביל השי"ת בעולמו. התהליך שהתחיל בברית עם האבות, ואח"כ - בבחירת בניהם ביציאת מצרים - מאז ועד עתה.

כאשר אומר הגר"י עמדין את דבריו המפורסמים: חי נפשי שהשארות עם ישראל חי וקיים ודבוק בתורת השי"ת, מהווה נס יותר מאשר ניסי יציאת מצרים. אין כאן רק נושא של איזה מופת גדול יותר ומהווה ראיה יותר למציאות השי"ת. אלא הכוונה היא שהתהליך הוא אותו תהליך, העניין הוא אותו עניין - אותה מטרה ורעיון של יציאת מצרים, ממשיכים למשך כל הדורות וממשיכים להתגלות יתר שאת וביתר עוז במציאות הפלאית של עם ישראל במשך כל הדורות.

וכאשר בחודש גאולתנו רואים הצלחות מיוחדות במינן והתרחשויות מיוחדות אשר כל עניינן הוא קיום וחיזוק יישובו של עם ישראל בארץ ישראל. חובה עלינו להתבונן ולהשכיל שאין כאן מקרה בעלמא שדווקא להם או להם יש את הכישורים או הכספים או הנשק וכו' וכו' - אלא רואים אנו בעינינו, את אותו מהלך שמוביל השי"ת את עולמו, אשר התחיל ביציאת מצרים ובניסי המדבר. אותו מהלך שממשיך בדורות האחרונים בשיבה הפלאית של עם ישראל לארצו לקראת הגאולה הקרובה. ההצלחות המיוחדות ללא תקדים שרואים אנו בעינינו, הם המשך לאותם גילויים שהראה השי"ת באופנים שונים ומשונים ברצון בשיבה זו של עמו אהובו לארץ קדשו. אותו רצון אלוקי שהחל להביס את הנאצים דווקא כאשר עמדו על שערי ארץ ישראל, הוא הוא שנותן היום את הכלים והאמצעים כדי שיוכל יישוב זה להתקיים ולפרוח¹. וכמובן, שהמטרה ביישוב זה הם לא באותם המורדים רח"ל בהשי"ת ומכחישים מציאותו. אלא כל אותם המוני שלומי אמוני ישראל היושבים בארץ הקודש ועוסקים בתורת השי"ת ומצוותיה - הם הם לבו של המהלך של שיבת ישראל לארצם, ובהם חפץ ה', בתוך שאר רובם המכריע של כלל ישראל המאמינים בהשי"ת והולכים ומתקרבים אליו ולשמירת מצוותיו.

ולעומת זאת, המתכחש למהלך, ותולה את הכל ב'כוחם ועוצם ידם' של ה'ציונים', ועל כן הולך סר וזעף על כל ההתרחשויות הפלאיות המתרחשות כאן - קרוב מאוד להכשל באזהרת התורה, ובעוול הגדול של הכפירה בטובתו של השי"ת אל בניו.

הלומד נכון את פרשת 'כחי ועוצם ידי' מבין שתלייה בסיטרא אחרא או בכל מקרה אחר, או אפילו מצדיק את הניסים הצדקה נקודתית בזכות הלימוד תורה שיש כאן וכו', מחטיא את עיקר הנקודה של הכרה בתהליך הגדול שמוביל השי"ת בעולמו - לא 'בזכות', אלא 'למען', למען המטרה שקבע השי"ת בבריאת עולמו: בשביל התורה שנקראת ראשית, ובשביל ישראל שנקראת ראשית².

אבינו שבשמיים, מודים אנחנו לך שהוצאתנו מארץ מצרים מבית עבדים להיטיב לנו באחריתנו, ואתה ה' אלוקינו הוא הנותן לנו כח לעשות חיל, למען הקים את בריתך אשר נשבעת לאבותינו.

¹ וכמובן שכאשר רואים ניסים והצלחות שלא מגיעים דווקא על ידי מעשי בני האדם, כמו טיל שכן נפל, ובכל זאת נצלו אנשים בצורה פלאית וכו', הרי זה מחזק ומדגיש שהכל הוא מהלכים עליונים מאיתו יתברך. אבל באמת אין צריך להגיע דווקא לכך, והמתבונן נכון רואה בדבריו של נשיא ארה"ב על כך שחיל האויר הישראלי הוא חיל האויר הטוב בעולם - את הגילוי הגדול מכולם. כיצד ייתכן שדווקא זהו חיל האויר הטוב בעולם, אם לא מכה השגחת ה' ורצונו, והטבתו עם ישראל, אשר הוא ורק הוא הנותן את הכח, הכישורים והאמצעים והכלים, לעשות חיל.

² כמובן שהדברים רחבים ורק רמזנו, אבל לא אוכל להמנע מלספר על מעשה שראיתי בעיניי, אשר לאחר מלחמת שנים עשרה הימים אמר אברך לחבירו, האם הודית כבר?, ויען לו בקול מריר: למי אודה, לציונים? והיה זה משפט רווי ה'השקפה הטהורה' ומאמרים רבים שקרא אותו אברך בימי חייו על 'כחי ועוצם ידי'. ולא שת ליבו, שבמילים אלו ממש אשר תולות את הכל בכוחם ועוצם ידם, עובר הוא עצמו על אזהרת התורה, ה' ירחם. ותן לחכם ויחכם עוד.